

КЛЮЧОВІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ МАШИНОБУДІВНИХ ВИРОБНИЦТВ У РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України»

***Анотація.** Досліджено динаміку та структурні зміни у машинобудуванні у регіонах України (за видами економічної діяльності). Зазначено ключові напрями розвитку машинобудівних виробництв. Виявлено основні проблеми розвитку машинобудування.*

Ключові слова: машинобудування; регіональна структура; реалізована продукція.

KEY DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF MACHINE-BUILDING PRODUCTIONS IN THE REGIONS OF UKRAINE

***Abstract.** The dynamics and structural changes in mechanical engineering in the regions of Ukraine (by types of economic activity) are studied. The key directions of development of machine-building productions are specified. The main problems of mechanical engineering development are revealed.*

Keywords: mechanical engineering; regional structure; sold products.

Машинобудування – один із вагомих складових промислового виробництва України, що відіграє ключову роль у технологічному, технічному, механічному забезпеченні усіх сфер діяльності.

В Україні виробляють близько 70 груп товарів машинобудування, що об'єднані у 5 видів економічної діяльності (26-30 КВЕД). За підсумком 2014-2019 років відбулось зростання реалізованої продукції усіх груп (26-30) товарів машинобудування: більше ніж у 2,5 рази зросло виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів (на 166,32%), вдвічі – виробництво машин і устаткування, не віднесених до і інших угруповань (на 109,70%), а також, виробництво інших транспортних засобів – на 82,83%, виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції – на 77,80%, виробництво електричного устаткування – на 77,54% [1].

За структурою реалізованої продукції машинобудування, найвагомими напрями впродовж останніх років були: виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань (код за КВЕД 28) (33,13% реалізованої продукції машинобудування у 2019 році). Серед продукції, що належить до цієї групи товарів, найбільш розвинуті в Україні виробництва насосів та циліндрів гідравлічних, клапанів для трубопроводів, котлів, резервуарів та іншого, промислових печей, фільтрів для двигунів і окремих видів сільськогосподарської техніки та обладнання та інші. За останні роки виражені тенденції до зростання цього виду машинобудування були характерними для Тернопільської (темپ приросту реалізованої продукції у 2014-2019 роках зріс у 4,36 рази), Вінницької (у 3,88 рази) і Львівської (у 3,88 рази) областей. Зменшились обсяги реалізації машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань лише у Івано-Франківській області (на 0,24%).

Водночас, лідерські позиції за обсягом реалізованої продукції цього виду машинобудування займали Донецька (16,46% реалізованої продукції в Україні у 2019 році; одні з найбільших підприємств вказаного виду діяльності в області: ПАТ “Донецькгірмаш”, ПАТ “Донецький завод “Продмаш”, ТДВ “Машинобудівний завод “Буран”, ТОВ “Завод коксохімобладнання” та інші), Харківська (14,72%; АТ “Турбоатом”, АТ “Харківський підшипниковий завод”, АТ “Харківський машинобудівний завод “Світло шахтаря”, ТОВ “Харківський завод підйомно-транспортного устаткування” та інші) і Дніпропетровська області (10,67%; АТ “Дніпропетровський завод прокатних валків”, АТ “Дніпроважмаш”, ТОВ “Дніпропетровський ливарно-машинобудівний завод”, ТОВ “Січеславський тракторний завод” та інші) [2].

Практично 4-ту частину машинобудування України становило виробництво інших транспортних засобів (код за КВЕД 30) (27,74% у 2019 році). Серед продукції, що належить до цієї групи товарів, в Україні найбільш розвинуті виробництва велосипедів, візків, тачок, надувних суден, залізничних вагонів, човнів та яхт, літаків та літальних апаратів (до 2000 кг.) та інше. Поряд з цим, виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів (код за КВЕД 29) становило всього 16,05% машинобудування. Серед продукції цього виду діяльності, що вироблялі в Україні: засоби автотранспортні для перевезення 10 і більше осіб, засоби автотранспортні спеціального призначення інші цивільного використання, комплекти проводів для двигунів транспортних засобів, літальних апаратів, суден, гальма, глушники шуму, вихлопні труби, сидіння та інше оснащення для автотранспортних засобів та інше. За останні роки виражені тенденції цих видів машинобудівних виробництв (КВЕД 29-30) були характерними для Вінницької (за 2014-2019 роки обсяг реалізованої продукції зріс у 13,72 рази), Івано-Франківської (у 9,50 разів) і Житомирської (у 7,10 разів) областей. За 2014-2019 роки обсяги реалізації автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів зросли у всіх областях [1].

Лідерські позиції за обсягом реалізованої продукції цих видів машинобудування займали Дніпропетровська (17,84% реалізованої продукції в Україні у 2019 році; одні з найбільших підприємств цих видів діяльності в області: ДП ВО “Південний машинобудівний завод ім. О. М. Макарова”, ПрАТ “Дніпровагонмаш”, ДП “Конструкторське бюро “Південне”, ПрАТ “Дніпропетровський агрегатний завод”), Полтавська (12,65%; ТОВ “Полтавський тепловозоремонтний завод”, ПрАТ “Кременчуцький колісний завод”, АТ “Кременчуцький сталеливарний завод”, ПАТ “Крюківський вагонобудівний завод”) і Запорізька (11,60%; АТ “Запорізький автомобілебудівний завод”, АТ “Мотор січ”, ТОВ “НВП “Гідромаш”, ТОВ “НВО “Ріст”) області [2].

Частка виробництва електричного устаткування (код за КВЕД 27) у машинобудуванні становила близько 18,22%. Серед продукції цього виду машинобудування, що виготовляли в Україні: трансформатори, електродвигуни, акумулятори, запобіжники напруги, вимикачі, лампи, світильники, проводи та інші електроприлади. За останні роки (2014-2019) зростання виробництва цього виду машинобудування спостерігалось у Миколаївській (обсяг реалізованої продукції за 2014-2019 роки зріс у 5,80 разів), Волинській (у 5,76 разів) і Вінницькій (у 5,36 разів) областях. Натомість, за вказаний період зменшились темпи приросту реалізації продукції у Донецькій (на 55,13%) і Київській (на 1,00%) областях [1].

Виробництво електричного устаткування було зосереджене у Запорізькій (19,34% реалізованої продукції в Україні у 2019 році) та Харківській (14,33%) областях, що реалізували більше третини цієї продукції. Одними із найбільших підприємств-виробників електричного устаткування у цих областях були: ПАТ “Завод “Перетворювач”, ПрАТ “Запорізький завод надпотужних трансформаторів”, ПрАТ “Завод малогабаритних трансформаторів”, ПрАТ “Запорізький завод надпотужних трансформаторів” (Запорізька область), ДП “Завод “Електроважмаш”, ПАТ “Завод Південкабель”, АТ “Хелз “Укрелектромаш”, ДП “Завод “Радіореле” (Харківська область) [2].

Виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції (код КВЕД 26) становило найменшу частку машинобудівного виробництва (6,86% у 2019 році). Серед продукції, що найбільше вироблялась в Україні: виробництво електронних схем, термометрів, гідрометрів та лічильників (для рідини і для електроенергії) та інше. За 2014-2019 роки позитивна динаміка до приросту реалізованої продукції цього сектору машинобудування спостерігалась у Рівненській (за 2014-2019 роки обсяг реалізованої продукції зріс у 35,62 рази), Сумській (у 8,65 рази) і Львівській (у 3,79 рази) областях. Водночас, зниження темпу приросту реалізованої продукції спостерігалось у Закарпатській (на 46,35%) і Донецькій (на 19,17%) областях [1].

Значна частина виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції (17,48% виробництва в Україні у 2019 році) була зосереджена у Харківській області (серед підприємств цього виду діяльності в області: ПрАТ “ХЗ “Точмедприлад”, ПрАТ “Інститут автоматизованих систем”, АТ “Коннектор”, ТОВ “НПО Спецсистеми і технології”). Лідерські позиції також займали Одеська (6,02%) та Київська (5,78%) області (ТОВ “Одескабель-оптичні системи”, ТОВ “Телекомунікаційні технології”, ПП “НВФ”Елекс”, ТОВ “Відеосолюшенс Груп” (Одеська область), ТОВ “Укртехвага”, ТОВ “НВП “Завод Веда”, ТОВ “НВО Телеоптика”, ТОВ “Ю.Ай.Ді.” (Київська область)) [2].

Загалом, можна зазначити позитивні темпи розвитку машинобудування у регіонах України, проте, доцільно виділити основні проблеми цього сектору промисловості:

- низький рівень розвитку інновацій;
- застарілість основних фондів машинобудівних виробництв;
- зменшення попиту на Українську продукцію машинобудування на міжнародному ринку (в основному через не відповідність до міжнародних стандартів виробництва);
- низька інвестиційна привабливість машинобудівних виробництв (економічна і політична нестабільність в країні);
- нестача та відтік кваліфікованих кадрів та інші.

Зважаючи на динамічність світового економічного розвитку, доцільно особливу увагу приділити стимулюванню сучасних інноваційних підходів у машинобудівному виробництві. Розвивати ключові напрями цього виду промислової діяльності у регіонах, шляхом оновлення та модернізації існуючих виробництв, а також, стимулювати інвестиційне забезпечення та впровадження нових проектів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. YouControl – аналітична система для комплаєнсу, аналізу ринків, ділової розвідки та розслідувань. URL: https://youcontrol.com.ua/about_us/

Ляховська Олена Василівна, кандидат економічних наук, старший науковий співробітник відділу проблем реального сектора економіки регіонів ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України», Email: Skalecka.olena@ukr.net

Olena Liahovska, Candidate of Sciences (Economics), senior researcher of the Department of problems of real sector of regions economy, Institute of Regional Studies named after M.I. Dolishnyi of the National Academy of Sciences of Ukraine Email: Skalecka.olena@ukr.net